

Лаврусенко М.І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ТВОРЧІСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ОЦІНЦІ ВІКТОРА ПЕТРОВА

Після Другої світової війни в Західній Німеччині та Австрії українські митці-емігранти створили літературну організацію «Мистецький Український Рух», котра ставила собі на меті творити таку українську літературу, яка буде цікавою не тільки для національного, але й для світового читача. Щоправда, серед мурівців сформувалося два творчих напрями – «органісти» (закликали продовжувати традиції української літератури) та «європеїсти» (орієнтир для нового національного красного письменства вбачали у світовій літературі). Критики цього угруповання, безперечно, висловили свої позиції і щодо українського метра – Тараса Шевченка.

Керівник МУРу У. Самчук у своїх спогадах «Планета Ді-Пі» пише про насичене культурне життя емігрантів у таборах для переміщених осіб, зокрема про святкування річниці з дня народження Тараса Шевченка. Він як прихильник національно-органічного стилю визначає важливість слова поета в ідеологічній боротьбі з ворогом [5, с. 51].

Кілька статей про життя і творчість Кобзаря написав загадковий представник МУРу Віктор Петров – український націоналіст чи то радянський розвідник, а водночас письменник, літературознавець, історіософ, фольклорист, археолог, історик, мовознавець, історик української філософії. Ряд праць автором було написано до еміграції («Куліш і Шевченко», «Матеріали до історії приятелювання Куліша й Шевченка р. 1856-1857-го»). Ми на них зупинятися не будемо, оскільки предметом розмови у пропонованому дослідженні є діаспорна оцінка творчості Тараса Шевченка. У часи перебування В. Петрова в МУРі на сторінках мюнхенських видань він надрукував чотири серйозні розвідки, присвячені Кобзареві: «Тарас Шевченко як поет нації», «Провідні

етапи розвитку сучасного шевченкознавства (З приводу книги П. Зайцева «Життя Тараса Шевченка», Львів, 1939)», «Казематні поезії Тараса Шевченка (квітень-травень 1847 р.)», «Естетична доктрина Шевченка: до поставлення проблеми». Кожна з цих статей підкреслює усвідомлення дослідником важливості постаті поета для української культури.

Відгукуючись на 85-ліття з дня смерті Тараса Шевченка, В. Петров називає «Кобзар» для українців книгою, яку можна прирівняти до Біблії. Дослідник твердить, що жоден національний митець не зміг написати подібного Слова для свого народу [4, с. 719]. Винятковість «Кобзаря» в історії світової літератури автор вбачає ще й в тому, що при його перекладі митці не можуть відтворити ідейні сили Шевченкових творів: «... наявні переклади мають у більшості жалюгідний характер» [4, с. 721]. Слова поета, на думку дослідника, звучать позачасово («.. сприйняття українським читачем творів з «Кобзаря» Шевченка лишиться незмінним: безпосереднім і гострим» [4, с. 723]). Своєї актуальності вони не втрачають і для його друзів-емігрантів («І кожна згадка про Україну в поета звучить для нас як наша власна» [4, с. 723]).

В. Петров вважає поему «Гайдамаки» ключовим твором у поетичному доробку Тараса Шевченка, лейтмотив якого фіксує і мрію митця, і мрію його народу. «Гайдамаки» Шевченкові є історичним твором. – Констатує дослідник. – В них змальовано певний окремий епізод з історії України. Але такою ж мірою їх було б назвати психологічним твором, бо в них відобразилася душа письменника, і ще більшою мірою твором національним, бо в «Гайдамаках» Шевченкових відбито душу не лише самого поета, алей цілої нації, гайдамаччина як один із духовних компонентів, основоположних складників в душі цілої нації» [4, с. 727]. Літературознавець, як і його колега Є. Маланюк, називає Тараса Шевченка націоналістом, але тим, який позбавлений егоїзму, його націоналізм «братерський», бо митець розуміє волю «не як свавілля, а як прояв звільненого духу, великодушність» [4, с. 730].

Прикметно, що окреслюючи стосунки Тараса Шевченка з Кирило-Мефодіївським братством, В. Петров апелює знову до «Гайдамак», твердячи, що ідеї звільнення України з-під гніту Російської імперії були підтримані учасниками цієї організації. Як

засновник жанру романізованої біографії («Аліна і Костомаров», «Романи Куліша»), дослідник пропонує читачеві у цій частині своєї розвідки цікаві сторінки з життя Братства і самого Тараса Шевченка. Історичні факти доповнюються авторськими рефлексіями, що робить студію не тільки змістовною, але й легкою для сприйняття реципієнта.

Дотримання принципів правди написаного – це та якість, яку сформував у В. Петрову фах, зокрема, історика. У статті «Провідні етапи розвитку сучасного шевченкознавства» він детально прокоментував стан літературознавчого осмислення доробку Тараса Шевченка в Україні. Обстоюючи необхідність розвитку наукового шевченкознавства, дослідник докоряє літературознавцям 20-30-х років ХХ століття А. Річицькому, В. Коряку, Є. Шабліовському та іншим у фальшивості оцінок художніх надбань Кобзаря. «Ігнорування фактів, антиреалізм, схематична стилізація, – загальні характеристичні ознаки кожного культового підходу. – Наголошує В. Петров. – Виклад стоїть у суперечності з фактами» [3, с. 756]. Перехід від «культового до наукового» шевченкознавства вчений бачить у працях П. Зайцева та М. Шагінян. Досліднику імпонують намагання літературознавців витворити психологічний портрет поета, ввести в наукову розмову досі не описані факти з життя Тараса Шевченка (Аральська експедиція, знайомство з М. Чернишевським та інше).

Подібне проблемне звучання має й розвідка дослідника «Естетична доктрина Шевченка: до поставлення проблеми». Літературознавець дорікає колегам, що наукового осмислення Кобзаря замикається на вивченні біографії та «почасті формальної сторони його поезії» [1, с. 1063]. Він доводить, що народницька й антинародницька (модерністична) концепції оцінки творчості митця втратили свою цінність. Шевченко потребує вивчення синтетичного: і як поет, і як художник. В. Петров не бере на себе цей обов'язок, але він чітко окреслює формулу шляху, яким повинен іти дослідник: «У Шевченка не слід шукати не зв'язків з романтиками, не проявів романтизму або реалізму, а шевченкізму, розкриття його власної, своєї літературної доктрини, основ теорії, розробленої ним із сполучення Біблії, фольклору, історизму, революційного патосу й творчих фантазмагорій поета» [1, с. 1066].

Концепт свободи мислення позначився і на рефлексіях дослідника щодо казематної поезії Тараса Шевченка. Розвідка літературознавця, як, до слова, і попередні, має форму викладу, подібну до його романів-біографій М. Костомарова й П. Куліша, де є факт, цитата й авторський коментар. В. Петров зосереджується на детальному описі подій з життя поета, що відбулися протягом квітня-травня 1847 року, коментує нюанси його стосунків з М. Костомаровим, М. Гулаком. Дослідник переконує, що риторика Шевченкового послання «І мертвим, і живим...» позначається на його позиції у Братстві. «Його «Дружнє посланіє» можна було б до певної міри, розглядати як політичну декларацію цієї групи» [2, с. 970]. Окресливши психологічну криву переживань Тараса Шевченка до арешту 1847 року, В. Петров розкриває своє бачення кожного з 14 творів казематного циклу, він зізнається читачеві: «Ми заглянули в лабораторію Шевченка, ненароком спостерегли плетіння повторених тем, те, як особисте прикривається серпанком сюжетів, здавалося б, зовсім чужих і сторонніх» [2, с. 975].

Обрані у статті «Казематні поезії Тараса Шевченка (квітень-травень 1847 р.)» біографічний у синтезі з рецептивним і компаративним підходи дали можливість дослідникові розглянути поезію митця, написану від арешту до суду, як цілісний твір, у якому відбилися вектори національної свідомості автора.

Т. Хомяк твердить: «Концепція розвитку шевченкознавства окреслена В. Петровим чітко, логічно, масштабно. На високому науковому рівні він зумів показати здобутки, втрати й перспективи шевченкознавства як на материковій Україні, так і в діаспорі» [6]. З цим висновком варто погодитися. Студії В. Петрова, написані в добу його співпраці з МУРОм (1946-1948 рр.), засвідчили високий фаховий рівень дослідника-літературознавця. Позиції вченого прозвучали суголосно з його колегами-пражанами щодо непересічності таланту Кобзаря, щодо спрощеної інтерпретації творчості Тараса Шевченка в радянському літературознавстві. В. Петров підійшов до аналізу окремих художніх текстів поета по-новаторськи. Родзинкою його студій стало апелювання до фактів біографії митця у синтезі з рецептивним та компаративним підходами до оцінки творів.

Список використаних джерел:

1. Петров В. Естетична доктрина Шевченка: до поставлення проблеми/ Віктор Петров / Петров В. Розвідки. – Т.2. – К.: Темпора, 2013. – С. 1063–1068.
2. Петров В. Казематні поезії Тараса Шевченка (квітень-травень 1847 р.) / Віктор Петров / Петров В. Розвідки. – Т.2. – К.: Темпора, 2013. – С. 968–979.
3. Петров В. Провідні етапи розвитку сучасного шевченкознавства (З приводу книги П. Зайцева «Життя Тараса Шевченка», Львів, 1939) / Віктор Петров / Петров В. Розвідки. – Т.2. – К.: Темпора, 2013. – С. 749–770.
4. Петров В. Тарас Шевченко як поет нації / Віктор Петров / Петров В. Розвідки. – Т.2. – К.: Темпора, 2013. – С. 719–735.
5. Самчук У. Планета Ді-Пі/ Улас Самчук. – Вінніпег, 1979. – 355 с.
6. Хомяк Т.В. «...Його голос – це є голос народу» (Рецепція особистості й творчості Т. Шевченка в літературознавчих працях В. Петрова. – Режим доступу: <http://litzbirnyk.com.ua/wp-content/uploads/2013/12/64.pdf>

Свірська Ю.А.

студентка,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ КОНФЛІКТУ ДРАМ В. ВИННИЧЕНКА В КОНТЕКСТІ «НОВОЇ ДРАМИ» КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

За понад столітню присутність В.Винниченка у літературному житті України про нього було написано сотні різножанрових публікацій, присвячених різноманітним аспектам багатогранної художньої спадщини. Однак і сама постать В. Винниченка, і його творчість досі залишаються недостатньо вивченими. Причиною цього стало насамперед те, що з початку 30-х рр. і до кінця 80-х рр. ХХ ст. доробок письменника у радянській Україні був вилучений з культурного процесу.

Твори Володимира Винниченка сприяли модернізації українського театру кінця ХІХ – початку ХХ століття. Культурне відродження українського народу на початку ХХ століття відбувалося не без участі творчості, а саме драматургії Володимира Винниченка. За формою й за змістом драми Винниченка знаходилися на одному рівні з тогочасними європейськими течіями,